

Gegeven dus de openbaarheid ook van dit debatje (die op zichzelf misschien te betreffen was, maar die aan de Hervormde, en Hersteld-Verbandsche critici van straks een oorzaak van jaloesheid zou moeten zijn) was het m.i. beter, eenvoudig den gewonen gang der dingen te volgen. Als men uit tactisch oogpunt den Joden een tactische Jood kan zijn, mag men met Paulus wel een noodeloze besnijdenis verrichten. Maar als er van die besnijdenis een openbaar geding gemaakt wordt, en men dan een eisch van besnijdenis stelt (dit ziet niet op Prof. Hepp, doch op de lieden, die hij tegemoet wilde komen), dan zeggen we met Paulus: En nu het niet besnijden. Want zulk een tactiek ware dan tenslotte onbedoeld „ontactisch“.

Zoo zette de Synode in met een interessante proeve van oplossing eener niet zoo onbetekende vraag uit het gebied der... gereformeerde ethiek. K. S.

Genoemde onderscheidingen. Antwoord aan den heer Bruins. (I.)

Het leven is niet altijd prettig, als men in kranten schrijft. Nauwelijks is men blij, van polemiek af te zijn, of men wordt er weer toe geprest. En dat nog wel ondanks een krachtige poging, zelf zoo weinig mogelijk aanleiding tot polemiek te geven.

Die poging is door mij ondernomen in het geval van den heer Bruins. Men weet, dat hij over de Deventer evangelisatie schreef, en daarin mij betrok. Over die Deventer toestanden heb ik wel particulier (aan niet-bezwaarden), maar niet publiek geschreven, men weet het. Maar de pers van Deventer haalde mij er in, door mij publiek te vragen, wat ik ervan dacht. Gelukkig was daarmee de zaak weer afgedaan. Er kwamen brieven, er kwamen verzoeken, er kwamen brochures; maar ik liet de zaak rusten. Tot tenslotte de heer Bruins, arts, met een brochure kwam. En daarin weer geheel eigener beweging mij ter sprake bracht.

Toen heb ik op die gedeelten, waarin de heer Bruins mij zeer nadrukkelijk had besproken, geantwoord. Alleen daarop; alleen op die bepaalde gedeelten dus, antwoordde ik. Waarom? Is het omdat ik „alleen brochures bespreek en recenseer, waarin mijn eigen citaten vermeld staan“? Zoo vraagt thans publiek de heer Bruins. Neen, daarom is het niet. De heer Bruins moest eigenlijk maar zulke vragen niet stellen, want hij kan toch heus wel in den loop van zijn jaren-langen persarbeid voorbeelden bij de vleet vinden van het tegendeel; en als hij het niet van mij gelooft, of niet uit eigen waarneming weet, dan kon hij het waarlijk nog wel merken aan de reactie, die mijn geschrift wakker roept bij stokhanteerders tegen de Gereformeerde Kerken. De heer Bruins moest eigenlijk ook vooral nu deze overigens toch al gemakkelijk te beantwoorden vraag niet doen, omdat, vóór hij ze in het openbaar stelde, ik hem al particulier juist dit vraagje beantwoord heb. Nu hij evenwel toch nog eens publiek deze reeds particulier beantwoorde vraag stelt, wil ik hem thans nog wel in het openbaar antwoorden (maar het is nu mijn schuld niet meer, als dit onaangenaam klinkt). Welnu dan: ik besprak de brochure van den heer Bruins opzettelijk niet, omdat ik het niet prettig vond, in een paar recensie-regeltjes er een hard oordeel over te vellen. Ik vond de brochure een der slechtst doordachte, beter, een der ondoordachtste uitingen van den laatsten tijd. Nu kon ik twee dingen doen: in een paar regeltjes zeggen: het ding betekent m.i. niets: en dan basta. Ik ken die methode, die bij de „uitheemschen“ soms zeer in zwang is. Maar ik houd er niet van: de eer van een gereformeerden broeder, die zoo kwaad niet wil, blijktbaar is mij teer. En veel „gevaar“ dachtte ik van die brochure niet. En aan den anderen weg, die in te slaan viel: een breede weerlegging van de brochure-Bruins had ik geen lust. Ik had mijn meening gezegd; de heer Bruins had daarvan niets afgedaan; ik hield er niet van, in Deventer zaken mij te mengen, en bovendien: ik heb tegenzin in dat gepolemiseer, al doe ik het ook op mijn manier uitvoerig, indien ik meen, dat het noodig is voor hen, die ik zoek in de pers. Daarom beperkte ik mij tot het strikt-noodzakelijke: wat de heer Bruins rechtstreeks over mij zeide. Bovendien liet ik de proef lezen aan een collega, met de vraag, of het artikel zachtmoedig genoeg was, waarop hij bevestigend antwoordde.

Voorzorgsmaatregelen tegen uitbreiding der polemiek dus genoeg, geloof ik.

En niettemin — er komt weer wat. De heer Bruins heeft geantwoord op mijn ééne „Reformatie“-artikel door een nieuwe brochure: „Gefingeerde onderscheidingen“. En het Ned. Chr. Persbureau heeft dat alweer wereldkundig gemaakt. Ik kan er dus niets aan doen, als ik thans weer op de zaak inga, hoe ongaarne ook. Om niet af te zeer te vermoeden, zal ik mijn antwoord over enkele nummers verdeelen, niet te veel in één nummer gevende. Ik zal weer trachten, niet meer vuur aan te steken, dan noodig is; wijs elke verantwoordelijkheid voor dit nieuwe gepolemiseer af, en verzoek het Ned. Chr. Persbureau (en de bladen, die het aangaat) met dezelfde objecti-

viteit waarmee van het antwoord van den heer Bruins op één (eerst niet vermeld) „Reformatie“-artikel kennis gegeven is, thans ook te berichten, dat „De Reformatie“, met ingang van heden, een „antwoord“ op het „antwoord“ van den heer Bruins begint te geven onder den titel: Genoemde onderscheidingen.

K. S.

Het zegel van Jaāzanja.

Telkens wordt aan hen, die aan de Schrift van Genesis tot Openbaring vasthouden als te zijn het Woord van God, waarschuwend toegeroepen: „Juicht niet te vroeg over de resultaten der opgravingen, alsof deze den Bijbel bevestigen. Weest voorzichtig!“

En wel degelijk moeten we als Schriftgeloofige Christenen ons afvragen, hoe we moeten staan tegenover pogingen, om den Bijbel, en met name het Oude Testament, te bevestigen door te wijzen op de opgravingen.

Een bekend Engelsch Assyrioloog heeft eenige jaren geleden gezegd, dat de zoogenaamde hoogere critiek, de Schrifteritiek, bankroet is. „Terug naar de traditie“ is één van de nieuwste leuzen. Het gaat niet meer aan, uit wetenschappelijk oogpunt, om den Bijbel als een sprookjesboek te verwerpen. En het praedicaat „wetenschappelijk“ is niet het monopolie meer van de Bijbelcritici, naar in al breeder kring erkend wordt.

Het jongste nummer van het bekende „Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft“, gedateerd 3 Augustus 1933, zal door velen met bijzondere vreugde zijn begroet, omdat het verschijnen ervan en de inhoud het bewijs vormen, dat ook in het nationaal-socialistische Duitsland een tijdschrift als dit ongestoord kan blijven bestaan, tenminste tot nu toe. Het bevat veel interessante artikelen. B.v. dat van den hoofdredacteur Johannes Hempel over de kwestie, ontstaan over de opgraving te Sichem. In welk artikel hij erop wijst, dat het theologische kamp confessioneel verdeeld is en dat bij het beoordeelen van de resultaten der opgravingen het tweërlei standpunt tegenover de Schrift van beslissende betekenis is. We kunnen ons niet beklagen, dat de z.g.n. conservatieve strooming doodgezwegen wordt, en we zullen het maar aan taalkundig onvermogen toeschrijven, dat in hetzelfde nummer een medewerker in een artikel over de valsche profeten, het bekende proefschrift van Prof. Aalders niet blijkt te kennen.

Een tweede opmerking in verband met de bepaling van ons standpunt tegenover de resultaten der opgravingen is deze. Men vergeet niet, dat deze resultaten onwillekeurig grooten indruk maken op elk meelevend krantenlezer. Ze vormen een propagandistische factor voor de waarheid van het Christendom van niet te onderschatten betekenis. Ik kan me tenminste voorstellen en heb het ook persoonlijk wel gehoord, dat iemand, die met den Bijbel als Gods Woord gebroken heeft, door de treffende bevestiging van zijn historische betrouwbaarheid aan het wankelen raakt en denkt: „Heb ik niet voorbarig gehandeld door dit wonderbare boek uit mijn leven te bannen?“

Toch meen ik, dat het geloof in den Bijbel en ook in het Oude Testament als Gods Woord, niet gegrond kan noch mag zijn op resultaten van opgraving. „Geloof“ is wat anders dan conclusie uit een redeneering, dan overtuigd worden door de wetenschap der archaeologie. Ik geloof, omdat ik geloof. We hebben hier te doen met een onmiddellijke zekerheid. En net zoo min als ooit een kind van God aan de waarheid van den Bijbel voorgoed heeft getwijfeld, omdat de wetenschap dien twijfel decreeteerde, zal dan nu het geloof in den Bijbel eenzelfde decreet ten grondslag hebben.

Wél is het verheugend, en voor intellectuele twijfelaars bemoedigend, dat we zoowel in de Schrift als in de oudheidkundige wetenschap éénzelfde werkelijkheid aantreffen. En hoe minder conflicten er zijn tusschen geloof en wetenschap, hoe meer wordt ervaren het bestaan van één waarheid, DE waarheid.

Petrus zegt: „want wij zijn geen kunstiglijk verichte fabelen nagevolgd“ (II Petrus 1:16).

Na deze inleiding terzake.

De vondst van een klein voorwerp uit het verleden kan soms een verrassend licht werpen op meer dan één Bijbelsch gegeven.

We zullen allen weleens gehoord hebben, misschien zoo terloops in een preek over de verlossing van Petrus, dat er in het Oude Testament... geen kippen worden vermeld. Benzinger, de bekende archaeoloog, schrijft in zijn „Hebräische Archäologie“: „pas na de ballingschap is het houden van hoenders ingevoerd geworden. In het Nieuwe Testament komen ze als volkomen ingeburgerd voor; tegenwoordig wordt de kippenfokkerij druk beoefend“.

Nu deelt echter Prof. William F. Badè in 't bovengenoemde nummer van Z.A.W. mee, dat er in 1932 bij de opgraving van Tell en-Nasbeh (waaronder naar alle waarschijnlijkheid verstaan moet worden Mizpa in Benjamin) een zegel is gevonden in een graf. Dit zegel is afkomstig uit den tijd plm. 600 v. Chr. En zie, op dit zegel staat een haan. Dat er dus in het Oude Testament geen kippen worden vermeld, is „toevallig“. Eens te meer

is aangetoond, hoe gevaarlijk het is, te werken met het argumentum e silentio (d.i. een conclusie te trekken, een argument te maken uit het feit, dat een schrijver iets niet vermeldt).

Boven den haan staat er op dit kleine zegel: „Van Jaāzanja, knecht des konings“.

Badè wijst erop, dat in het Oude Testament verschillende personen den naam Jaāzanja dragen, allen uit ongeveer dezelfde periode. Hij meent, dat de Jaāzanja, aan wien het zegel behoorde, dezelfde was als Jaāzanja, de zoon van den Maāchathiel, vermeld in II Kon. 25:23, Jeremia 40:8. In Jeremia 40:8 treffen we dezen officier (dus knecht des konings, van Zedekia dan) aan in Mizpa. Na den val van Jeruzalem. Badè legt er den nadruk op, dat de identificatie van Tell en-Nasbeh met Mizpa had plaats gehad veertien dagen vóór de vondst van het zegel.

Jaāzanja is dus, als we met Badè's aannemelijke veronderstelling accoord gaan, of gestorven vóór den tocht van het overschot van het volk na den moord op Gedalja, naar Egypte (Jer. 42), misschien wel eveneens vermoord door Ismaël (Jeremia 41), of hij is één van de weinigen geweest, die den raad van Jeremia hebben opgevolgd en zijn gebleven in Mizpa.

Er zou nog meer uit Badè's artikel te vernemen zijn, maar we laten het bij dit stukje, dat geschreven is, om aan te toonen de waarde van dit voorwerp van slechts eenige centimeters oppervlakte.

De Bijbel vermeldt een Jaāzanja te Mizpa. En op de plaats, waar verondersteld werd, dat Mizpa lag, wordt een zegel gevonden met den naam Jaāzanja erop! Het is wel treffend!

Delft.

W. H. GISPEN.

De Vereeniging van 1892.

VIII.

(De bronnen. E.)

C. De Concept-acte.

Om zijn eigen kerkelijk standpunt te verdedigen, en om aan te toonen, hoe onrechtmatig toch wel de vereeniging tot stand is gekomen, brengt De Jongeleen ook de geschiedenis van de Concept-acte ter sprake. Hij deelt daarvan o.a. het volgende mee aan zijn lezers:

„Hier denk ik aan het samenkomen der Deputaten van de Chr. Gereformeerden en de Doleerenden te Utrecht.“

Al dadelijk moet hier iets naar voren komen, dat scheef is en wel dit, dat de Deputaten der Doleerenden geen Deputaten meer waren, maar particuliere personen.

De Chr. Gereformeerde Deputaten hadden in dien weg niet moeten vergaderen, doch het is geschied en op die vergadering verklaarde Dr. Kuyper, dat de Doleerenden op den grondslag van Assen niet konden en wilden vereenigen en na deze verklaring gebeurde er al weer iets zonderlings. Op een oogenblik haalde Dr. Kuyper, als particulier persoon, een gedrukte concept-acte van ineen-smelting uit den zak en bood elk der Deputaten een exemplaar aan, wat werd aangenomen, en waarover men begon te discussieeren.

Kunnen zij, die deze dingen objectief wenschen te beoordeelen, dit nu waarlijk Gereformeerd noemen?

Het was dan ook geen wonder, dat Dr. Beuker en Dr. Littooy, twee strijders voor het beginsel der Afscheiding, een gemotiveerd bezwaar indienden. Van de bewuste concept-acte zijn vooral op de z.g.n. voortgezette Synode van Assen te Kampen 1889 rake dingen gezegd en groote bezwaren er tegen in gebracht¹⁾; en dan deelt Dr. Jongeleen ook enkele van deze bezwaren mede.

Eerlijk gezegd, kan ik niet inzien, welk belang Dr. Jongeleen er bij heeft, om deze episode op te halen. Indien het zijn bedoeling was geweest, om volledig de geschiedenis van 1886—1892 te beschrijven, had hij uiteraard ook dit niet mogen overslaan. Maar nu zijn brochure een propagandistisch karakter draagt en het hem er om te doen is, het standpunt der tegenwoordige Christelijke Gereformeerde Kerk te rechtvaardigen, en dat der vereenigde kerken te veroordeelen, begrijp ik niet, wat de historie van de onderhandelingen over de Concept-acte hiertoe bijdragen kan. Tenzij ik moet aannemen, dat Dr. Jongeleen per se iets zoeken wil, dat den schijn, maar ook niet meer dan den schijn, heeft van hem in 't gelijk te stellen.

Wat toch is het geval? Zeker, er heeft in het eind van 1888 een samenspreking van meer particulieren aard plaats gehad tusschen voormannen zoowel uit de Christelijke Gereformeerde als de Doleerende kerken. Maar is dit zoo erg? Vooral als men van te voren van elkander weet en het ook goed afsprekt, dat men op deze wijze samenkomt. En als men dan bovendien nog na afloop alles, wat er besproken werd, ieder eerlijk aan zijn synode opbiecht en om goedkeuring van zijn hande-

¹⁾ tap, blz. 24—25.

lingen vr
geweest.

Dr. Jon
druk wel
bijeën w
klaard zo
op den gi
en hij to
gen naar

In een
vóór de l
den Dr. W
Kuyper, l
Deputate
„En al is
van ons
gegend z
bevoegdh
dezen sta
lige zaak

Van z
verwacht
dat het g
Boven on
advies a
waardeer

De weg
Synode
uitstel of
angel of

Wilt o
van ons
handeling
ineensme
gulk een
kozen De
lijke inst

Wij m
laten, om
tot zijn r
leven van

En de
pen, J. v
H. de Co
de Chr.

niet ande
1888 te U
bepalen v
dag zou

uitnoodig
de Depu
woord op
Over het

antwoord
sluiten d
ben, gaa
wij geme

mede te
met het
door de
len hun

ben geoo
uitnoodig
Assensch
onze qua

Toen d
sche depu
partijen s
dus niet

heelemaa
namens
zij het de
om same

spreken,
meenden
toch nog

Zij ware
bij de Ut
houd en

den weg
zijdsche
haying v

neming v
aan te
oordeel

gialiter,
zijds zou
aannemir

kunnen z
zelfs niet
gehoor o

der Chr.
mate op
neming

zing zou
stelling d
minste e

van 't gev
dus tot z
En zel
een reeds
basis bij
ook den

²⁾ Acta

formeerde

³⁾ Hande

Kerk in N

den te Kar

⁴⁾ Idem,

⁵⁾ Idem,

te werken met
en conclusie te
uit het feit, dat

it kleine zegel:
Testament ver-
zanza dragen,
de. Hij meent,
el behoort, de-
in den Maicha-
remia 40:8. In
officier (dus
dan) aan in
Bade legt er
e van Tell en
veertien dagen

d's aanneme-
of gestorven
van het volk
typte (Jer. 42),
door Ismaël
inigen geweest,
opgevolgd en

ikel te vermel-
stukje, dat ge-
vaarde van dit
imeters opper-

Mizpa. En op
dat Mizpa lag,
naam Jaazanja

H. GISPEN.

2.

te verdedigen,
matig toch wel
an, brengt Ds
e Concept-acte
volgende mee

en der Depu-
ten de Dolee-
en komen, dat
laten der Do-
n, maar par-

adden in dien
el is geschied
Kuyper, dat
in Assen niet
na deze ver-
nderlings.
als particu-
cept-acte
en bood elk
at werd aan-
discussieeren.
ief wenschen
eformeerd

Ds Beuker en
beginsel der
ur indienden.
ooral op de
te Kampen
bezwaren er
Ds Jongeleen

Welk belang
pisode op te
geweest, om
1892 te be-
niet mogen
propagandis-
om te doen
Christelijke
en dat der
griep ik niet,
gen over de
n zij ik moet
iets zoeken
er dan den
stellen.

heeft in het
meer parti-
voormannen
erde als de
? Vooral als
en het ook
samenkomt.
tloop alles,
aan zijn sy-
zijn hande-

lingen vraagt. En zóó is de toedracht van zaken
geweest.

Ds Jongeleen vergist zich, wanneer hij den in-
druk wekt, alsof, toen men eenmaal wederzijds
bijeën was, Dr Kuyper opeens onverhoeds ver-
klaard zou hebben, geen mandaat te hebben om
op den grondslag van Assen 1888 te beraadslagen,
en hij toen een andere basis voor onderhandelin-
gen naar voren schoof.

In een schrijven van 25 Sept. 1888 — dus nog
vóór de bedoelde samenkomst plaats had — had-
den Dr W. van den Bergh, Dr G. van Goor, Dr A.
Kuyper, Dr F. L. Rutgers en Ds J. C. Sikkel als
Deputaten van de Doleerende kerken al bericht:
„En al is het dan ook, dat de volledige uitvoering
van ons eigenlijke mandaat ons thans niet
gegund zal zijn, we meenen toch de grenzen onzer
bevoegdheid niet te buiten te gaan, zoo we, ook bij
dezen stand der quaestie, over de u en ons zoo he-
lige zaak der hereeniging met u samenspreken.

Van zulk een samenspreking mag veel goeds
verwacht worden; kon het zijn, althans deze vrucht,
dat het gemeenschappelijk gebed om wijsheid van
Boven onze harten vereenigde en dat bij ons praë-
advies aan de Synode van Utrecht van uwe ge-
waardeerde voorlichting voordeel werd getrokken.

De weg van onderhandeling van Synode tot
Synode zal toch al lang genoeg zijn, en in alle
uitstel of vertraging schuilt zoo vaak een voet-
angel of klem.

Wilt ons daarom de vriendelijkheid bewijzen,
van ons te melden, of, waar de definitieve onder-
handeling, die over de eigenlijke Concept-acte van
ineensmelting moet loopen, thans niet vlot, ook
zulk eene samenspreking van de beiderzijds ge-
zoken Deputaten in ruimer zin op uwe broeder-
lijke instemming zou mogen rekenen.

Wij meenen, dat niets onbeproefd mag ge-
laten, om den eisch van 's Heeren gebod te dezen
tot zijn recht te laten komen, en het weer samen-
leven van al zijn erfvolk te bevorderen.”²⁾

En de Di J. van Andel, H. Beuker, W. H. Gis-
pen, J. van der Linden, A. Littooy, Dr H. Bavinck,
H. de Cock en D. K. Wielenga, de deputaten van
de Chr. Geref. Kerk, hebben het hunnerzijds ook
niet anders verstaan. Toen zij den 21 November
1888 te Utrecht bijeen waren, om hun gedragslijn te
bepalen voor de samenspreking, die den volgende
dag zou gehouden worden, stelden zij vast: „De
uitnodiging tot deze Vergadering is uitgegaan van
de Deputaten der Utrechtsche Synode, als ant-
woord op de bekende besluiten te Assen genomen.
Over het karakter dezer vergadering kan na dit
antwoord geen verschil zijn.”³⁾ En na deze be-
sluiten der Utrechtsche deputaten geciteerd te heb-
ben, gaan zij voort: „Deze uitnodiging hebben
wij gemeend niet te mogen afslaan, zonder daar-
mede te willen uitspreken, dat we in allen deele
met het oordeel dier broeders instemmen alsof
door de Assensche besluiten alle officieel hande-
len hun in dezen onmogelijk is gemaakt. Wij heb-
ben geoordeeld, hen te moeten hooren op hunne
uitnodiging. Doch gebonden als we zijn door de
Assensche besluiten, treden wij tegenover hen in
onze qualiteit als Deputaten op.”⁴⁾

Toen dan ook den volgende dag de wederzijd-
sche deputaten bijeen waren, werd het door beide
partijen spoedig vastgesteld, „dat deze vergadering
dus niet van officieel karakter was”. En het was
heelemaal geen verrassing, toen Dr Kuyper, ook
namens zijn mede-deputaten, meedeelde, „waarom
zij het desniettemin van belang hadden geoordeeld,
om samen te komen en sommige zaken te be-
spreken. Hoewel wij officieel niets kunnen doen,
meenden zij toch, dat er in het belang der zaak
toch nog wel het een en ander was te verrichten.
Zij waren n.l. van plan, een gemotiveerd advies
bij de Utrechtsche synode in te dienen, welks in-
houd en strekking van dien aard was, dat het
den weg aanwees van ineensmelting der weder-
zijdsche Kerken in één Kerkverband met hand-
having van ieders eigenaardige standpunt. Op aan-
neming van dat advies wenschen zij bij de Synode
aan te dringen. Daartoe zouden zij gaarne ons
oordeel over dat advies vernemen, liefst colle-
galiter. Zonder dat dit Synode of Kerk onzer-
zijds zou binden, oordeelden zij, dat dit voor de
aanneming door hunne Synode van beteekeenis zou
kunnen zijn. Men zou dan wel niet officieel, of ook
zelfs niet officieus, een maatstaf hebben of het ook
gehoor of instemming zou vinden bij de broeders
der Chr. Geref. Kerk. Maar toch zou men eeniger-
mate op de hoogte zijn, wat aan die zijde op aan-
neming zou kunnen hopen of slechts met afwij-
zing zou kunnen worden ontvangen. In de samen-
stelling der Deputaten onderzijds, meenden zij ten-
minste eenigszins eene afspiegeling te mogen zien
van 't gevoelen der Kerk in deze. Hun oordeel kan
dus tot zekere hoogte als Thermometer gelden.”⁵⁾

En zeker, op die vergadering heeft Dr Kuyper
een reeds gedrukt advies ter tafel gebracht, om als
basis bij de besprekingen te dienen. Doch hoewel
ook den deputaten der Christelijke Gereformeerde

Kerk dit „min of meer onaangenaam aandeel”,
hebben zij toch na een uur beraad geoordeeld, dat
zij zich aan het geven van een oordeel niet mocht-
ten onttrekken.”⁶⁾

Trouwens, dat bij deze samenspreking niet alles
formeel precies in orde was, is wederzijds volmond-
ig uitgesproken. Ds Jongeleen zegt wel ergens
in zijn brochure, dat onzerzijds nog nooit erkend
is, dat hij de beraadslagingen over de vereeniging
hier en daar fouten zijn gemaakt. Maar als hij
dan zoo bijzonder op een bekentenis van fouten
gesteld is, had hij hier reeds lang een peccavi
kunnen hooren.

De deputaten der Chr. Geref. Kerk hebben op de
voortgezette synode van Assen, die Januari 1889 te
Kampen werd gehouden, uitgesproken, „dat niet in
alles naar strenge officiële regelen gehandeld is.
Men oordeelde, de liefde niet aan de orde te mogen
opofferen en durfde daarom, toen de Utrechtsche
gedelegeerden toch samenspreking verlangden, het
niet weigeren”. Waarop de synode, het rapport
van haar deputaten gehoord hebbende, oordeelde,
„dat zij, wat het formeel betreft, onder de om-
standigheden niet wel anders konden handelen.”⁷⁾

En op de voorloopige synode van de Nederduit-
sche Gereformeerde Kerken in 1889 te Utrecht
gehouden, wierp Dr Kuyper zelf het formeel be-
zwaar op „dat de Deputaten verder zijn gegaan
dan hun lastbrief luidde; en dat het indienen van
deze Concept-acte misschien hunne bevoegdheid
wel eenigszins te buiten gaat.

Hier tegen gelde echter als exceptie, dat, ten-
gevolge van de besluiten van de Synode te Assen,
met de Deputaten anderzijds niet officieel kon on-
derhandeld worden in hunne qualiteit. Al wat
restte, was dus het houden van vriendschappe-
lijke samensprekingen, waarvan deze Concept-acte
de vrucht is. Daardoor mist dan ook deze Concept-
acte een officieel karakter.”⁸⁾ En dienover-
eenkomstig besloot deze synode „na met belang-
stelling van de stukken te hebben kennis geno-
men, en onder dankbetuiging voor den ijver, door
de Deputaten betoond, de Concept-acte in behan-
deling te nemen.”⁹⁾

Indien Ds Jongeleen dit erg vindt, onvergeeflijk
erg, zelfs zóó erg, dat hierom onze kerkelijke
geschiedenis altijd behoort te blijven voortbe-
staan, dan moet helaas geconstateerd, dat het for-
meel roepen om vereeniging, waarvan onlangs in
zijn kring sprake was, bij hem is; doch dat het
materiële werken voor vereeniging bij de mannen
uit de Scheiding en de Doleantie is geweest. Want
Ds Jongeleen had blijkbaar liever gewild, dat om
een onregelmatigheid in den vorm de heele arbeid
tot openbaring der eenheid van het lichaam van
Christus in ons vaderland was stopgezet. Hij acht
de formeel manier, waarop een concept-acte op
een synode in behandeling komt, van veel meer
belang dan de materiële vraag, of deze acte zelf
een behoorlijke basis tot onderhandeling biedt.
Doch zulke formalisten zijn gelukkig onze vaders
niet geweest. Zij hebben de liefde aan de orde
niet opgeofferd, en om een formeel onregelmatig-
heid de eenheid en de toekomst der kerk niet op
het spel gezet.

Doch laat ik Ds Jongeleen zoover mogelijk tege-
moet komen. Laat ik een oogenblik aannemen, dat
zijn oordeel over deze historie juist is. En dat niet
alleen de manier waarop de Concept-acte in be-
handeling kwam, onjuist was, doch dat ook haar
materiële inhoud totaal niet deugde. Dit alles eens
toegegeven — dan zij het toch met ernst gevraagd:
Wat is hiermee voor het kerkelijk standpunt van
Ds Jongeleen en dat van zijn kerkgenooten gewon-
nen? Principieel heeft hij hiermee nog niets be-
reikt. Ook dan zou de vereeniging van 1892 nog
niet veroordeeld en de scheuring niet gerechtvaard-
igd zijn. De heele kwestie, die Ds Jongeleen hier
opwerpt — ik merkte het reeds op in het begin —
heeft louter historische beteekeenis en is daarom
voor onze tegenwoordige kerkelijke verhoudingen
van weinig of geen waarde. Want als Ds Jongeleen,
nu hij eenmaal deze historie ophaalde, gedaan had
wat behoorde, en volledig was geweest in zijn
berichten, dan had hij, behalve het hierboven ver-
melde, ook aan zijn lezers moeten mededeelen, dat
deze Concept-acte, aan welker geboorte — naar
zijn oordeel — zulke vreeselijke ongerechtigheden
kleven — in 1891 geheel van de baan gegaan is
en dat op haar de vereeniging juist niet tot stand
gekomen is.

Want toen de onderhandelingen over haar niet
vlotten, schreef de synode der Nederduitse Gere-
formeerde Kerken van 1890 te Leeuwarden aan de
deputaten der Chr. Geref. Kerk: „Ook al blijven
onze kerken gestand doen, wat ze te Kampen ver-
klaarden, en al zijn ze bereid om nog steeds op
het toen aangehodene een geordend verband met
uwe kerken aan te gaan, toch waren ze van oor-
deel, dat ze u den weg moesten ontsluiten, om de
toen beproefde hereeniging nogmaals te zoeken,
maar nu op breederen grondslag.

Het is daarom, dat onze Synode U thans komt
verklaren, dat de vergaderde Nederduitse Gere-
formeerde Kerken niet alleen bereid zijn, maar

er hartelijk naar verlangen, ja, het plichtmatig
achten, om zich, hoe eer hoe beter, met uwe
Kerken Classicaal en Synodaal te vereenigen op
den grondslag van eenheid in Gereformeerde Be-
lijdenis en in Gereformeerde Kerkregering....

Zelfs besloot de Voorloopige Synode nog een
stap verder te gaan, en niet alleen dezen nieuwen
grondslag voor onderhandeling u aan te bieden,
maar om ook met de ernstige bede tot U te
komen, dat door Uwe Kerken toch even warm
als door hare Kerken naar een spoedige here-
eeniging mocht worden gestreefd.”¹⁰⁾

En de Synode der Chr. Geref. Kerk te Leeuwar-
den nam dienovereenkomstig met algemeene stem-
men twee voorstellen aan, eerst: „in overeen-
stemming met het door alle Provinciale Synoden
uitgesproken oordeel verklaart de Algemeene Syn-
ode, dat de Concept-acte door haar wordt ter
zijde gesteld en als basis van onderhandeling alle
contractuele beteekeenis verloren heeft.”¹¹⁾

En toen: „De Synode — terzijde gesteld hebbende
de Concept-acte — verklaart, dat zij op den grond-
slag van eenheid in Gereformeerde Belijdenis en
in Gereformeerde Kerkregering tot Kerkelijke Ver-
eeniging met de Ned. Geref. Kerken wil zoeken te
komen.”¹²⁾

En niet de wijze van indienen van de Concept-
acte (1888—1889), waaraan Ds Jongeleen aan-
stoot neemt, maar juist het ter zijde stellen er
van (1890—1891) is voor de toekomst van be-
slissende beteekeenis geweest. Achternaf ziende, mo-
gen wij God wel danken, dat de zaken aldus ver-
loopen zijn. Want was de Concept-acte aangenomen,
dan waren de afgescheiden en doleerende
kerken plaatselijk als zelfstandige instituten naast
elkaar blijven voortbestaan en waren zij alleen
in de meerdere vergaderingen classicaal en syno-
daal te samen gekomen. Maar juist de terzijde-
stelling van de Concept-acte heeft er toe meege-
werkt, dat wij dit veel meerdere verkregen hebben,
dat de Gereformeerde belijders ook plaatselijk tot
één instituut samensmolten.

E. D. KRAAN.

¹⁰⁾ Zie de Acta, art. 55, blz. 63 en ook art. 40.

¹¹⁾ Zie de Acta, art. 134.

¹²⁾ Zie de Acta, art. 139.

Samenwerking en „Hervormd beginsel”.

In „Koningin en Vaderland” (Chr.-Hist. Weekblad
voor Gelderland, Overijssel en Utrecht) komt een inge-
zonden stuk voor (19 Aug. '33) van Ds H. G. Groene-
woud te Balk (Fr.). Schr. spreekt over de samenwer-
king tusschen Gereformeerden en Hervormden. Inzake
de N.C.R.V. merkt hij enkele dingen op, die m.i. onjuist
zijn, maar die ik hier onbesproken laat. Onderstaande
opmerkingen evenwel verdienen de algemeene aandacht,
temeer waar de Redactie uitsprekt, dat Ds Groenewoud
„de dingen van Hervormde zijde zeer zuiver en prin-
cipieel” stelt (vette letter van de Redactie):

Er zijn talrijke voorbeelden van groot en klein for-
maat meer, waar het verschil van beginsel duidelijk
in uitkomt. Zóó, dat bij doorzetting van het „Gere-
formeerde”, het Hervormde beginsel niet tot z'n recht
komt, zich niet kan uitleven en onderdrukt wordt.

En dan is het bezwaarlijk, dat „Gereformeerde”
de leiding hebben. Ze kunnen en mogen hun beginsel
niet verloochenen; maar dan moeten ze ook nood-
zakelijk allerlei dingen doen, allerlei zeggen en schrij-
ven, dat de Hervormde leden der vereeniging pijnlijk
aandoet, afstoot, dat tegen hun beginsel ingaat en
dat het voor hen moeilijk maakt, lid der vereeniging
te zijn.

Tegen wil en dank komt de Hervormde dan, door
de leiding der „Gereformeerde” beginselen, tegenover
leden zijner eigen kerk te staan.

Dat is het groote gevaar, dat ik zie in samenwerking
met „Gereformeerden”, dat we, als Hervormden, den
kant van het separatisme opgedrongen worden
via de Christelijke vereenigingen. Op allerlei wijzen
en bij veel gelegenheden worden we meegesleurd op
een weg, waar we niet wilden en niet behoorden te
zijn.

En, waar Hervormden helaas vaak niet zoo sterk
van het Hervormde beginsel doordrongen zijn, wor-
den ze sterk door het neo-Calvinistische beïnvloed, dat
immers de dingen zoo heel eenvoudig ziet en vaak
gemakkelijk oplost, omdat het geen belemmeringen
heeft te overwinnen als het Hervormde.

De strijd gaat niet om „de macht” in den zin van
wie de meeste baantjes heeft; de strijd moet gaan
om het beginsel. Het mag niet opzij geschoven.
Het Hervormd beginsel mag niet in de knel komen,
maar moet zich kunnen uitleven. Dat moet
van tevoren verzekerd zijn; en dan al-
leen is samenwerking mogelijk. Protest
kan dan ook alleen plaats hebben op grond van het
feit, dat de leiding dat beginsel niet respecteert en
dus de personen minacht.

Ongetwijfeld wordt de samenwerking hierdoor
moeilijker. Maar we mogen het niet eenvoudiger op-
vatten; anders begeven we ons moedwillig op den
weg van teleurstelling en gevaar. Wij zijn verant-
woordelijk voor het bestaan en het zuiver houden
van 't Hervormd beginsel.

Tot zoover Ds Groenewoud.

Niet om te strijden, doch alleen om de kwestie te zien,

¹⁾ Acta van de Voorloopige Synode van Nederduitse Gere-
formeerde Kerken, gehouden te Utrecht 1889, art. 123, blz. 81.

²⁾ Handelingen van de Synode der Christelijke Gereformeerde
Kerk in Nederland (Voortzetting der Synode te Assen), gehou-
den te Kampen van 15—18 Januari 1889, art. 226, blz. 5.

³⁾ Idem, art. 226, blz. 5.

⁴⁾ Idem, art. 226, blz. 6.

⁵⁾ Idem, art. 226, blz. 7.

⁶⁾ Idem, art. 227, blz. 10—11.

⁷⁾ Zie de Acta, art. 123, blz. 89.

⁸⁾ Idem, art. 123, blz. 89—90.